

ZAKONODAVSTVO U PODRUČJU SIGURNOSTI HRANE

Mateja Novaković, Iva Dolenčić Špehar, Jasmina Havranek č

Sažetak

Područje sigurnosti hrane prati sve faze proizvodnog procesa u svrhu osiguranja visoke razine sigurnosti proizvedene hrane i zaštite potrošača primjenjujući veći broj zakonskih regulativa. Zakonodavstvo je značajan dio područja sigurnosti hrane, obuhvaća cjelokupan proizvodni lanac „od polja do stola“ što znači da obuhvaća farme na kojoj se životinje uzgajaju, proizvodnju i preradu hrane, skladištenje te distribuciju gotovog proizvoda do krajnjeg potrošača.

Jedna od zadaća Republike Hrvatske u procesu pridruživanja Europskoj uniji bila je prilagoditi i (ili) izmijeniti veći broj zakona i propisa te tako omogućiti otvaranje europskog tržišta. Stoga je u radu dan prikaz nacionalnog zakonodavstva i zakonodavstva Europske unije u području sigurnosti hrane.

Ključne riječi: sigurnost hrane, zakonodavstvo, Europska unija.

1. Uvod

Prehrambena industrija, nakon automobilske i kemijske, treća je najjače zakonski regulirana grana industrije u Europskoj uniji (EU) koja podliježe strogim kriterijima vezanim uz sigurnost hrane putem zakonskih regulativa (propisa, uredbi, pravilnika i drugo). Provedba zakonodavnih radnji osigurava se kroz nadzor nad područjem sigurnosti hrane, proizvodnjom kvalitetne hrane za ljude i životinje, komunikacijom s organizacijama zemalja unutar i izvan tržišta EU kao i komunikacijom s potrošačem. Cilj EU je osigurati visoku razinu sigurnosti hrane, zdravlja životinja, dobrobiti životinja i biljnog zdravlja unutar svojih granica (MVEP, 2014). Takvim pristupom istovremeno se osigurava i učinkovito funkcioniranje unutarnjeg tržišta. Prema Enter Europe (2014) preduvjet provedbi ovoga pristupa su razvoj zakonodavstva i drugih radnji poput:

- osiguranja učinkovitog nadzora sustava te ocjene usklađenosti sa standardima EU u sektorima sigurnosti i kvalitete hrane, zdravlja, dobrobiti i prehrane životinja i biljnog zdravlja unutar EU kao i u trećim zemljama kad je riječ o njihovom izvozu u EU.
- upravljanja međunarodnim odnosima s trećim zemljama i međunarodnim organizacijama u vezi sigurnosti hrane, zdravlja, dobrobiti i prehrane životinja i biljnog zdravlja.
- uspostave odnosa sa Europskom agencijom za sigurnost hrane (EFSA), te osiguranje upravljanja rizicima.

Zakonodavstvo o hrani karakteristično je područje prava. Zelena knjiga iz 1997. godine predstavlja sam početak objedinjavanja osnovnih zakonskih načela u području sigurnosti hrane no u novije vrijeme tu zadaću ima Bijela knjiga. Bijela knjiga o sigurnosti hrane utvrđuje planove za novu pro aktivnu politiku sigurnosti hrane poput: modernizacije zakonodavstva na koherentan i transparentan skup pravila, jačanje kontrole s pristupom „od farme do stola“ i povećanje sposobnosti sustava znanstvenog savjetovanja, kako bi se jamčila visoka razina ljudskog zdravlja i zaštita potrošača (Eur-Lex, 2004).

Institucije nadležne za sigurnost hrane u Europskoj uniji su: Vijeće ministara, Europska komisija, Europski parlament, a u Republici Hrvatskoj: Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo zdravlja i Hrvatska agencija za sigurnost hrane.

Stoga je cilj ovoga rada dati jasan pregled zakonodavstva u području sigurnosti hrane temeljnih uredbi i propisa nacionalnog zakonodavstva i zakonodavstva Europske unije.

Rad je izvod iz diplomskog rada Mateje Novaković dipl.ing.agr.

Mateja Novaković, dipl.ing.agr., dr.sc. Iva Dolenčić Špehar, Zavod za mljekarstvo, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Svetošimunska 25, 10000 Zagreb, e-mail: ispehar@agr.hr
prof.dr.sc. Jasmina Havranek, Agencija za znanost i visoko obrazovanje, Donje Svetice 38/V, 10000 Zagreb

2. Zakonodavstvo u prehrambenoj industriji

Jedinstvena uspostava sustava sigurnosti hrane po principu „od farme do stola“ u Republici Hrvatskoj započinje 2007. godine primjenom Zakona o hrani. Temeljem Uredbe (EZ) br. 178/2002, 2013. godine počinje se primjenjivati novi Zakon o hrani koji je usklađen sa uredbama i propisima važećim unutar granica Europske unije. Ubrzo nakon što je donesen europski Zakon o hrani odnosno Uredba (EZ) br. 178/2002, 2004. godine donesene su i Uredbe tzv. „higijenskog paketa“ kojim se osigurava proizvodnja hrane sigurne za konzumenta. „Higijenski paket“ obuhvaća:

- Uredbu (EZ) br. 852/2004 o higijeni hrane.
- Uredbu (EZ) br. 853/2004 o utvrđivanju određenih higijenskih pravila za hranu životinjskog podrijetla.
- Uredbu (EZ) br. 854/2004 o utvrđivanju posebnih pravila organizacije službenih kontrola proizvoda životinjskog podrijetla namijenjenih prehrani ljudi.
- Uredbu (EZ) br. 882/2004 o službenim kontrolama koje se provode radi provjeravanja poštivanja propisa o hrani i hrani za životinje te propisa o zdravlju i dobrobiti životinja.

Primjerice, provedba Uredbe (EZ) br. 852/2004 i Uredbe (EZ) br. 2073/2005, kao i drugih relevantnih uredbi EU osigurana je Zakonom o higijeni hrane i mikrobiološkim kriterijima za hranu (NN, 81/13 i 14/14). Provedba Uredbe (EZ) br. 853/2004 i Uredbe (EZ) br. 854/2004, uz druge relevantne propise EU, osigurana je Zakonom o veterinarstvu (NN, 82/13 i 148/13). Provedba Uredbe (EZ) br. 882/2004, kao i provedba drugih relevantnih odluka Europske komisije, osigurana je Zakonom o službenim kontrolama koje se provode sukladno propisima o hrani, hrani za životinje, o zdravlju i dobrobiti životinja (NN 81/13 i 14/14).

Osim Uredbi „Higijenskog paketa“, za potrošača je izuzetno važan Zakon o informiranju potrošača o hrani (NN, 56/13 i 14/14) koji je osiguran provedbom Uredbe (EU) br. 1169/2011.

2.1. Zakon o hrani (NN, 81/13)

Zakonom su utvrđena nadležna tijela i zadaća nadležnih tijela, obveze subjekata u poslovanju s hranom i hranom za životinje i službene kontrole te se propisuju upravne mjere i prekršajne odredbe za provedbu Uredbe (EZ) br. 178/2002 (NN, 81/13). Zakon obuhvaća sve faze proizvodnje, preradu i distribuciju hrane i hrane za životinje osim primarne proizvodnje, pripremu, rukovanje i skladištenje hrane i hrane za životinje namijenjene za uporabu i osobnu potrošnju u kućanstvu. Definira se pojam hrane i temeljna načela propisa o hrani: analiza rizika, načelo predostrožnosti, transparentnosti i načelo zaštite potrošača na kojima se zasniva uspostava sustava sigurnosti hrane. Nadalje, propisuju se osnovna pravila uvoza i izvoza, stavljanja hrane i hrane za životinje na tržište, uređen je sustav stavljanja nove hrane na tržište, genetski modificirane hrane i genetski modificirane hrane za životinje. Subjekti u poslovanju s hranom i hranom za životinje morali su uskladiti odredbe koje se odnose na zahtjeve za higijenu, registraciju ili odobravanje objekta, uspostavu i provođenje samokontrola, uspostavu sljedivosti i obvezu povlačenja ili opoziva hrane odnosno hrane za životinje s tržišta ukoliko postoji opravdana sumnja u njezinu zdravstvenu ispravnost. Temeljem Zakona o hrani (NN, 81/13) donesen je niz propisa vezanih za zdravstvenu ispravnost, kakvoću, označavanje hrane i hrane za životinje, uređen je sustav brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje (engl. Rapid alert system for food and feed - RASFF), upravljanja krizom i hitnim slučajevima. Zakon također jasno definira koja hrana nije sigurna, zdravstveno neispravna, odnosno hrana štetna za zdravlje ljudi. Prema Zakonu (NN, 81/13): štetna je hrana koja

- ne udovoljava mikrobiološkim kriterijima sigurnosti hrane prema posebnim propisima o mikrobiološkim kriterijima za hranu.

- sadrži ostale patogene mikroorganizme, mikroorganizme koji nisu patogeni i parazite za koje je procjenom rizika utvrđen rizik za zdravlje ljudi. postoje dokazi da je putem te hrane došlo do trovanja ljudi.
- sadrži kontaminante koji prelaze najveće dopuštene količine propisane posebnim propisima.
- sadrži prehrambene aditive i arome koji su nedozvoljeni u određenoj kategoriji hrane ili su dozvoljeni, ali prelaze maksimalno dopuštene količine propisane posebnim propisima.
- sadrži nedozvoljene druge tvari prema posebnom propisu.
- sadrži pesticide u količini koja predstavlja rizik za zdravlje ljudi što je utvrđeno procjenom rizika.
- je genetski modificirana ili sadrži i/ili se sastoji ili potječe od neodobrenog genetski modificiranog organizma (GMO).
- sadrži sastojak, neodobrenu novu hranu što je utvrđeno procjenom rizika.
- je procjenom rizika za određenu hranu utvrđeno da ima ili može imati štetan utjecaj na zdravlje ljudi.

Prema Europskoj komisiji (2014), Zakon o hrani EU temelji se na sljedećim zajedničkim načelima koja moraju provoditi sve države članice EU:

- zaštita javnog zdravlja, zdravlja i dobrobiti životinja te zdravlja biljaka.
- analiza rizika i neovisni znanstveni savjeti.
- mjere opreza.
- podrijetlo svih proizvoda mora se moći slijediti.
- transparentnost i jasne, nedvosmislene informacije o hrani i hrani za životinje.
- jasno određene odgovornosti za sve sudionike u poljoprivredno-prehrambenom lancu.
- prvenstvena je odgovornost svih sudionika u prehrambenom lancu stavljanje sigurne hrane na tržište.
- strogi nadzor i redovite provjere.
- osposobljavanje i obrazovanje.

Nadležna tijela za provedbu ovog Zakona su Ministarstvo poljoprivrede i Ministarstvo zdravlja. Ministarstvo poljoprivrede nadležno je za koordinaciju službenih kontrola, a ujedno je i kontaktna točka (mjesto za kontakt s Europskom komisijom), dok je Ministarstvo zdravlja zaduženo za uspostavu i provođenje politike sigurnosti hrane.

2.2. Zakon o higijeni hrane i mikrobiološkim kriterijima za hranu (NN, 14/14)

Uz utvrđivanje nadležnih tijela i zadaće nadležnih tijela, obveze subjekata u poslovanju s hranom i službene kontrole, ovim Zakonom propisuju se i upravne mjere i prekršajne odredbe za provedbu: Uredbe (EZ) br. 852/2004, Uredbe (EZ) br. 37/2005, Uredbe (EZ) br. 2073/2005, Uredbe (EZ) br. 210/2013.

Zakon definira značenje pojmova:

HACCP (eng. Hazard Analysis Critical Control Point) – je sustav kontrole koji omogućava identifikaciju, procjenu i uspostavu kontrole nad kemijskim, fizičkim i biološkim opasnostima u hrani koje su važne za sigurnost hrane u svim fazama proizvodnje, prerade i distribucije hrane.

Analiza trendova – je praćenje rezultata analiza uzoraka ispitanih na kriterije sigurnosti i higijene hrane u procesu proizvodnje. Analiza trendova može ukazivati na razvoj trenda prema nezadovoljavajućim rezultatima (razvoj negativnog trenda) i razvoj prema zadovoljavajućim rezultatima (razvoj pozitivnog trenda).

Validacija – je postupak ili studija dokazivanja je li metoda ili proces prihvatljiv za njegovu namjenu.

Verifikacija – je provjera pregledom i razmatranjem objektivnih dokaza funkcioniraju li uspostavljene validirane metode, procedure, ispitivanja i drugi postupci u skladu sa specifikacijom metode ili postupaka utvrđenih tijekom validacije (NN, 81/13).

2.3. *Zakon o veterinarstvu (NN, 82/13 i 148/13)*

Ovim se Zakonom uređuje zaštita zdravlja životinja, provedba mjera veterinarskog javnog zdravstva, unapređivanje reprodukcije životinja, veterinarska zaštita okoliša, službene kontrole i inspeksijski nadzor u području veterinarstva. Ustroj i provedba zaštite zdravlja i dobrobiti životinja te provedba mjera veterinarskog javnog zdravstva od interesa su za Republiku Hrvatsku. Zaštita zdravlja životinja provodi se radi osiguravanja uzgoja i proizvodnje zdravih životinja, higijenski i zdravstveno ispravnih proizvoda životinjskog podrijetla, zaštite ljudi od zoonoza te osiguranja dobrobiti životinja i veterinarske zaštite okoliša.

2.4. *Zakon o službenim kontrolama koje se provode sukladno propisima o hrani, hrani za životinje o zdravlju i dobrobiti životinja (NN, 81/13 i 14/14)*

Zakon utvrđuje nadležna tijela koja sudjeluju u organizaciji, koordinaciji i provedbi službenih kontrola, provedbi službenih kontrola, načinu suradnje, komunikaciji i izvješćivanju, uređuje sustav službenih i referentnih laboratorija te prekršajnih odredbi, za provedbu Uredbe (EZ) br. 882/2004 (NN, 81/13 i 14/14).

2.5. *Zakon o informiranju potrošača (NN, 56/13)*

Hrana koja se stavlja na tržište Republike Hrvatske mora biti označena na način propisan Uredbama br. 1169/2011 i br. 608/2004.

Službene kontrole nad provedbom Zakona o informiranju potrošača (NN, 56/13) te posebnih propisa koji se odnose na hranu provode inspektori za kakvoću hrane, poljoprivredni inspektori, sanitarni inspektori, veterinarski inspektori i gospodarski inspektori. Osoba ovlaštena za provedbu službenih kontrola u obavljanju službenih kontrola ima pravo i dužnost za svaku utvrđenu nesukladnost postupiti sukladno mjerama iz Uredbe br. 882/2004. Nesukladnosti koje mogu utjecati na sigurnost i zdravlje potrošača su (NN, 56/13):

- informacije nisu navedene na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu.
- pripisuju se hrani svojstva sprječavanja bolesti, liječenja ili izlječenja, odnosno upućuje se na takva svojstva.
- nedostaje popis sastojaka.
- nisu navedeni sastojci koji uzrokuju alergije ili intolerancije.
- nije naveden datum minimalne trajnosti ili „upotrijebiti do“ datum.
- nema podataka o posebnim uvjetima čuvanja i/ ili upotrebe, za hranu koja to zahtjeva.
- nije naveden naziv i adresa subjekta u poslovanju s hranom.
- nije navedena stvarna alkoholna jakost po volumenu za pića koja sadrže više od 1,2 % vol. alkohola.
- nema navedenu nutritivnu deklaraciju.
- dodatne obvezne informacije o hrani nisu navedene.
- informacije o hrani nisu navedene sukladno Uredbi br. 1169/2011.
- obvezni podatci nisu prezentirani sukladno Uredbi br. 1169/2011.

Zakonom o hrani, Zakonom o higijeni hrane i mikrobiološkim kriterijima za hranu, Zakonom o veterinarstvu, Zakonom o službenim kontrolama koje se provode sukladno propisima o hrani, hrani za životinje, o zdravlju i dobrobiti životinja i Zakonom o informiranju potrošača o hrani kojima se osigurava provedba relevantnih uredbi EU također se propisuju obveze subjekata u poslovanju s hranom, utvrđuju nadležna tijela, zadaće nadležnih tijela, službene kontrole te se propisuju upravne mjere i prekršajne odredbe (Hadžiosmanović i sur., 2004). Zakonima su jasno definirana postupanja osoba ovlaštenih za provedbu službenih kontrola (inspektora) ovisno o utvrđenim nesukladnostima, propisane su upravne mjere i prekršajne odredbe za provedbu uredbi EU. U

skladu s uredbama EU, zakonima su određeni prekršaji za pravne osobe, odgovorne osobe u pravnoj osobi i fizičke osobe te novčane kazne za počinjene prekršaje.

3. Označavanje hrane

Sukladno načelu zaštite vlastitih interesa, potrošači moraju biti potpuno informirani o hrani koja je stavljena na tržište te im se na taj način omogućava izbor hrane koju će kupiti i konzumirati kako je propisano Uredbom (EU) br. 1169/2011 o informiranju potrošača o hrani, a čija je provedba osigurana Zakonom o informiranju potrošača o hrani (NN, 56/13). Označavanje, reklamiranje i prezentiranje hrane najvažniji su oblici komunikacije s potrošačem te je jedno od najsloženijih zakonski uređenih područja vezanih za hranu ali i subjekta u poslovanju s hranom (proizvođača, trgovca, ugostitelja i svakog drugog subjekta u poslovanju s hranom koji na tržište stavlja hranu). Komunikacija s potrošačem ostvaruje se putem deklaracija na prehrambenim proizvodima na način da informira potrošača o hrani, a pri tome ne smije zavaravati krajnjeg potrošača osobito glede sastava, količine, trajnosti, podrijetla, postupka proizvodnje, karakteristika hrane, prirode, identiteta i svojstava hrane.

Odgovornost za označavanje, reklamiranje i prezentiranje zapakirane ili prepakirane hrane ima proizvođač ili onaj koji hranu pakira ili stavlja na tržište, a koji ima sjedište u Europskoj uniji. Za donošenje i tumačenje propisa o općem označavanju, reklamiranju i prezentiranju hrane, odnosno informiranje potrošača o hrani kao i za označavanje energetske vrijednosti i hranjivih vrijednosti hrane nadležna je Uprava kvalitete hrane i fitosanitarne politike Ministarstva poljoprivrede.

Pri označavanju zapakirane hrane na deklaraciju je obvezno navesti (Havranek i sur., 2014):

- naziv pod kojim se hrana prodaje.
- popis sastojaka.
- količinu određenih sastojaka ili kategoriju sastojaka.
- neto količinu ili količinu punjenja.
- rok trajanja.
- uvjete čuvanja i uporabe, gdje je to potrebno, odnosno ako ti uvjeti mogu utjecati na trajnost hrane.
- naziv i adresu proizvođača ili onoga koji hranu pakira ili stavlja na tržište.
- pojedinosti i mjestu podrijetla.
- upute za uporabu, gdje je to potrebno radi pravilnog korištenja.
- stvarnu alkoholnu jakost za pića koja sadrže više od 1,2 % vol. alkohola.
- oznaku serije ili lota.

U popis sastojaka obavezno se moraju navesti aditivi korišteni u proizvodnji hrane te tvari koje mogu izazvati alergijske reakcije. Na deklaraciji se kao najčešći sastojci koji mogu biti potencijalni alergeni navode: gluten, jaja, ribu, kikiriki, mlijeko i orašaste plodove (Vodič za označavanje, reklamiranje i prezentiranje hrane, 2011). Navođenje prehrambene vrijednosti namirnice nije obavezno, a ukoliko se navodi, u zemljama EU je regulirano Direktivom 90/946 (Havranek i sur., 2014).

3.1. Zaštićena oznaka izvornosti, zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla, oznaka zajamčenog tradicionalnog specijaliteta

Zaštićena oznaka izvornosti, zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla, kao i oznaka zajamčenog tradicionalnog specijaliteta ne znače samo zaštitu podrijetla, pri čemu prehrambeni proizvodi moraju imati i određena, točno definirana obilježja, koja tu oznaku povezuju s oznakom kakvoće (HMD, 2013). Zakon o hrani (NN, (81/13) sadrži odredbe preuzete iz Uredbe (EZ) br. 510/2006 od 20. ožujka 2006. o zaštiti zemljopisnih oznaka i oznaka izvornosti poljoprivrednih i

prehrambenih proizvoda i Uredbe (EZ) br. 509/2006 od 20. ožujka 2006. o poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima kao garantirano tradicionalnim specijalitetima (slika 1).

U zemljama EU mnogi prehrambeni proizvodi imaju zaštićenu oznaku izvornosti (engl. Protected Designation of Origin-PDO), zaštićenu oznaku zemljopisnog podrijetla (engl. Protected Geographical Indications-PGI) ili oznaku zajamčenog tradicionalnog specijaliteta (engl. Traditional Speciality Guaranteed-TSG). Registrirati se mogu svi poljoprivredni i prehrambeni proizvodi namijenjeni za konzumaciju, izuzev prirodnih mineralnih i izvorskih voda, jakih alkoholnih pića, vina, voćnih vina i drugih proizvoda od grožđa i vina, osim vinskog octa.

Zaštićena oznaka izvornosti (ZOI) koristi se za označavanje prehrambenog proizvoda čija su kvaliteta ili karakteristike isključivo ili u velikoj mjeri nastali pod utjecajem posebnih prirodnih i ljudskih faktora određenog geografskog područja. Postupak zaštite je složen a proizvod može dobiti oznaku izvornosti ukoliko se oznakom na proizvodu tvrdi i dokazuje da se sve faze proizvodnje odvijaju u definiranom geografskom području te da je zajamčena jednaka kvaliteta sirovina kao i da se raspolože s dovoljnom količinom sirovina. Oznaka izvornosti se može registrirati samo za proizvode koji se doista i proizvode u navedenom geografskom području. Primjer ovakvog načina zaštite je francuski sir „comte“, gdje je vidljiva prednost strategije poslovanja koja se bazira na proizvodu sa zaštićenom oznakom izvornosti, udruživanju proizvođača, kvalitetnoj koordinaciji i komunikaciji unutar cijelog marketinškog lanca (Jašić, 2009).

Zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla (ZOZP) na prehrambenom proizvodu može biti vezana za naziv regije, određenog mjesta ili države. Dok se u slučaju zaštite oznaka izvornosti procesi proizvodnje i prerade odvijaju na istom području, kod zaštićene oznake zemljopisnog podrijetla dovoljno je da je samo jedan od tih elemenata utvrđen. Kod oznake zemljopisnog podrijetla zahtijeva se da određena kvaliteta, ugled ili neko drugo svojstvo proizlaze iz geografskog područja. Stoga se u ograničenom području mora odvijati samo proizvodnja ili prerada ili priprema.

Oznaka izvornosti kao i oznaka zemljopisnog podrijetla vežu se za teritorij. Neke oznake zemljopisnog podrijetla mogu se smatrati oznakama izvornosti. To može biti u slučaju kada sirovine za te proizvode dolaze iz geografskog područja koje je šire ili različito od područja prerade. Pri tome se moraju zadovoljiti uvjeti da je područje proizvodnje sirovina definirano i da postoji inspeksijski sustav koji osigurava udovoljavanje zahtjeva vezanih za proizvodnju sirovina (Jašić, 2009).

Oznaka zajamčenog tradicionalnog specijaliteta (ZTS) nije oznaka geografskog podrijetla, ali kao i ostale oznake ima zadaću zaštite autohtonih poljoprivrednih proizvoda od imitacija i nestajanja. „Tradicionalan“ označava dokazanu upotrebu na tržištu kroz vremensko razdoblje koje pokazuje prenošenje s generacije na generaciju pri čemu jedna ljudska generacija traje najmanje 25 godina. Oznaka ZTS može se dodijeliti proizvodima specifičnim po sastavu ili načinu proizvodnje, a proizvodi su tradicionalni u određenom području. Sastoji se od naziva prehrambenog proizvoda uz navođenje posebnosti koje se tiču tradicionalnosti, što znači da se njihovi recepti prenose „s koljena na koljeno“.

Slika 1. – OZNAKE ZA PREHRAMBENE PROIZVODE U ZEMLJAMA EU, ZAŠTIĆENA OZNAKA ZEMLJOPISNOG PODRIJETLA (1), ZAŠTIĆENA OZNAKA IZVORNOSTI (2), OZNAKA ZAJAMČENOG TRADICIONALNOG SPECIJALITETA (3) (http://ec.europa.eu/agriculture/quality/schemes/index_en.htm, 2014)

Oznake koje se postavljaju na ambalažu proizvoda su standardizirane, po boji, obliku i tekstu koji upućuje na vrstu zaštite. Svaki poljoprivredni ili prehrambeni proizvod proizveden i/ili prerađen u skladu sa specifikacijom mora biti označen na način da pored registriranog naziva ima i vidljivi navod „zaštićena oznaka izvornosti“, „zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla“ odnosno „oznaka zajamčenog tradicionalnog specijaliteta“ uz nanošenje pripadajućeg znaka (slika 1). Dozvoljena je upotreba posebnih znakova i na nacionalnoj razini, a zaštita oznake na nacionalnoj razini prethodi zaštiti na razini EU.

3.2. Oznaka ekološkog (organskog, biološkog) proizvoda

„Ekološki proizvod“ je onaj proizvod, koji je proizveden i označen sukladno odredbama Zakona o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007 o ekološkoj proizvodnji i označavanju ekoloških proizvoda (NN, 80/13, 14/14) i propisa donesenih na temelju njega. Stvarni ekološki proizvod označen je „znakom ekološkog proizvoda“, koji je jedinstvena propisana oznaka.

Prema odredbama navedenog Zakona (NN, 80/13) Eko znak se može koristiti pri označavanju, reklamiranju i prezentaciji proizvoda i to onih proizvoda koji nose oznaku „eko“ ili su opisani ili označeni pojmovima „ekološki“, „organski“, „biološki“ ili kraticama „bio“ ili „eko“. Proizvodi mogu biti tako označeni ili nazvani samo ako su svi sastojci tog proizvoda proizvedeni u skladu sa Zakonom o ekološkoj proizvodnji (Havranek i sur., 2014). Europska unija ima svoju oznaku koju već posjeduje više od 17.000 proizvoda. Eko certifikat u Hrvatskoj dodjeljuje Ministarstvo zaštite okoliša i prirode (slika 2).

Slika 2. – OZNAKE ZA EKOLOŠKE PROIZVODE U RH I EU
(<http://lokvina.hr/zakonodavstvo-europske-unije-u-ekoloskoj-poljoprivrednoj-proizvodnji/>)

4. Institucije

Za sigurnost hrane u EU zadužene su sljedeće institucije:

Europska komisija, u sklopu koje djeluje Opća uprava za zdravlje i zaštitu potrošača (Directorate General for Health and Consumers). Zemlje članice imenuju svoje povjerenike koje potvrđuje Europski parlament. Komisija je glavno političko i izvršno tijelo EU. Vijeće ministara i Europski parlament nisu u mogućnosti donijeti određeni zakon bez prijedloga Komisije.

Europski parlament, osim Odbora za zaštitu okoliša, javno zdravlje i sigurnost hrane (Environment, Public Health and Food Safety - ENVI) obuhvaća još 20 odbora. Na prijedlog Komisije zajedno sa Vijećem ministara Europski parlament odlučuje o donošenju zakona. Članovi Parlamenta biraju se izravno na izborima i predstavljaju sve građane Europske unije (Havranek i sur., 2014).

Europska agencija za sigurnost hrane (engl. European Food Safety Authority- EFSA), predstavlja stup europske mreže za sigurnost hrane. Pruža usluge znanstvenog savjetovanja, te informacije o mogućim i postojećim rizicima u prehrani. EFSA je neovisna i djeluje odvojeno od Europske komisije, Europskog parlamenta i država članica EU-e. Unutar Agencije djeluje

znanstveni odbor uz 10 znanstvenih panel grupa. Svaka od tih grupa zadužena je za znanstvene savjete u svome području (Havranek i sur., 2014).

Institucije u RH nadležne za uspostavu i provedbu pojedinih područja politike sigurnosti hrane su Ministarstvo poljoprivrede i Ministarstvo zdravlja (NN, 81/13).

Ministarstvo poljoprivrede, odnosno središnje tijelo državne uprave nadležno za zdravstvenu ispravnost, higijenu i kakvoću hrane i hrane za životinje i drugo, te za organizaciju službenih kontrola, a ujedno predstavlja kontakt točku prema Europskoj komisiji.

Ministarstvo zdravlja, sudjeluje u izradi kriznih planova, provedbi sustava brzog uzbunjivanja, provodi inspeksijski nadzor za proizvođače namirnica ne životinjskog podrijetla, maloprodaju, veleprodaju i ugostiteljstvo.

Slika 3. – INSTITUCIJE U SUSTAVU KONTROLE SIGURNOSTI HRANE
(http://hah.hr/index_sigurnost.php#ostallilab, 2014)

Hrvatska agencija za hranu (HAH) je kontakt točka za suradnju s Europskom agencijom za sigurnost hrane u području procjene rizika, a podatke i informacije dobivene od Europske agencije za sigurnost hrane dostavlja Ministarstvu poljoprivrede i Ministarstvu zdravlja. HAH ima zadaću procijeniti rizik na temelju istraživanja (znanstveno, stručno) te obavijestiti o rezultatima procjene rizika vezano uz zdravstvenu ispravnost i higijenu hrane i hrane za životinje.

Ministarstvo poljoprivrede i Ministarstvo zdravlja uz Državni inspektorat predstavljaju Tijela nadležna za provedbu službenih kontrola nad provedbom ovoga Zakona (NN, 81/13). Osim Ministarstva poljoprivrede i Ministarstva zdravlja u sustavu kontrole nalaze se i druge institucije kako prikazuje slika 3.

5. Zaključak

Usklađivanjem zakonodavstva s pravnom stečevinom Europske unije u području sigurnosti hrane te prilagođavanjem zadanog okvira našim uvjetima i organizaciji sustava, Hrvatska je izgradila učinkovit sustav sigurnosti hrane.

Noviji sustav sigurnost manje je tradicionalan u odnosu na prethodni koji se temeljio se na različitim analitičkim ispitivanjima gotovog proizvoda i zbog toga imao određena ograničenja.

Novi koncept sustava sigurnosti, temelji se na kontroli hrane tijekom cijelog proizvodnog procesa i identifikaciji potencijalnih rizika u svakoj fazi, omogućuje ranije reagiranje u slučaju rizika podrijetlom od hrane, a samim time bolju i učinkovitiju zaštitu zdravlja potrošača.

Zakon o hrani Republike Hrvatske u potpunosti je usklađen sa onim Europske unije.

Cilj ujednačenosti je postizanje slobode kretanja robe i usluga, te funkcioniranje jedinstvenog tržišta Europske unije pa se slobodno može reći da sigurnost hrane nema granica.

LITERATURA

1. Enter Europe (2014.): Vodič kroz informacije o Europskoj uniji. Raspoloživo na, < <http://www.entereurope.hr/>>. Pristupljeno 18. lipnja 2014.
2. Europska komisija (2014.): Sigurnost hrane, od farme do tanjura: sigurna i zdrava hrana za svakoga. Raspoloživo na, http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/hr/food_hr.pdf. Pristupljeno 18. kolovoza 2014.
3. Eur- Lex (2004.): Access to European Union law. Raspoloživo na <<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>>. Pristupljeno 21. lipnja 2014.
4. Hadžiosmanović, M., Kozačinski, L., Cvrtila, Ž. (2004.): Zdravstvena ispravnost, sigurnost i higijena hrane (namirnica). Meso. IV (br.3), 58- 63.
5. Havranek J., Đugum J. (2014.): Zakonodavstvo o hrani. U: Sigurnost hrane (od polja do stola). M. E. P. Zagreb, u postupku objavljivanja 2014. godine, 425 - 445.
6. HMD (2013.): Označavanje hrane. Hrvatsko mjeriteljsko društvo. Raspoloživo na, <http://www.svijet-kvalitete.com/index.php/prehrana/953-oznacavanje-hrane>. Pristupljeno 20. lipnja 2014.
7. HZN (2014.): Codex Alimentarius. Hrvatski zavod za norme. Raspoloživo na <<http://www.hzn.hr/default.aspx?id=175>>. Pristupljeno 18. lipnja 2014.
8. Jašić, M. (2009.): Zaštita izvornosti, geografskog podrijetla i tradiciionalnog ugleda proizvoda u prehrambenoj industriji, 8-16.
9. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (2007.): Izvješće o analitičkom pregledu - Hrvatska Poglavlje 12. – Sigurnost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika. Raspoloživo na, <http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/3/12.pdf>. Pristupljeno 25. lipnja 2014.
10. Uredba (EZ) br. 178/2002 Europskog parlamenta i Vijeća od 28. siječnja 2002. o utvrđivanju općih načela i uvjeta zakona o hrani, osnivanju Europske agencije za sigurnost hrane te utvrđivanju postupaka u područjima sigurnosti hrane.
11. Uredba (EZ) br. 608/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. ožujka 2004. o označavanju hrane i sastojaka hrane s dodanim fitosterolima, fitosterol esterima, fitostanolima i fitostanol esterima.
12. Uredba (EZ) br. 852/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o utvrđivanju posebnih pravila organizacije službenih kontrola proizvoda životinjskog podrijetla namijenjenih prehrani ljudi.
13. Uredba (EZ) br. 853/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o utvrđivanju određenih higijenskih pravila za hranu životinjskog podrijetla.
14. Uredba (EZ) br. 854/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o utvrđivanju posebnih pravila organizacije službenih kontrola proizvoda životinjskog podrijetla namijenjenih prehrani ljudi.
15. Uredba (EZ) br. 882/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o službenim kontrolama koje se provode radi provjeravanja poštivanja propisa o hrani i hrani za životinje te propisa o zdravlju i dobrobiti životinja.
16. Uredba (EZ) br. 37/2005 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. siječnja 2005. o praćenju temperatura u prijevoznim sredstvima i prostorima za skladištenje i čuvanje brzo smrznute hrane namijenjene prehrani ljudi.

17. Uredba (EZ) br. 2073/2005 Europskog parlamenta i Vijeća od 15. studenog 2005. o mikrobiološkim kriterijima za hranu.
18. Uredba (EZ) br. 509/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. ožujka 2006. o poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima kao garantirano tradicionalnim specijalitetima.
19. Uredba (EZ) br. 510/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. ožujka 2006. o zaštiti oznaka zemljopisnog podrijetla i oznaka izvornosti poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda.
20. Uredba (EZ) br. 1169/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o informiranju potrošača o hrani, izmjeni uredbi (EZ) br. 1924/2006 i (EZ) br. 1925/2006 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive Komisije 87/250/EEZ, Direktive Vijeća 90/496/EEZ, Direktive Komisije 1999/10/EZ, Direktive 2000/13/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva Komisije 2002/67/EZ i 2008/5/EZ i Uredbe Komisije (EZ) br. 608/2004.
21. Uredba (EZ) br. 210/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. ožujka 2013. o odobravanju objekata za proizvodnju klica u skladu s Uredbom (EZ) br. 852/2004 Europskog parlamenta i Vijeća.
22. Vodič za označavanje, reklamiranje i prezentiranje hrane (2011.): Republika Hrvatska. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja. Raspoloživo na, <<http://www.mps.hr/UserDocImages/HRANA/24.8.%20VODIC%207.%20IZDANJE.pdf>>. Pristupljeno 2. srpnja 2014.
23. Zakon o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007 o ekološkoj proizvodnji i označavanju ekoloških proizvoda (2013.): Narodne novine broj 80.
24. Zakon o službenim kontrolama koje se provode sukladno propisima o hrani, hrani za životinje, o zdravlju i dobrobiti životinja (2013.): Narodne novine broj 81.
25. Zakon o hrani (2013.): Narodne novine broj 81.
26. Zakon o informiranju potrošača o hrani (2013.): Narodne novine broj 56.
27. Zakon o veterinarstvu (2013.): Narodne novine broj 82.
28. Zakon o veterinarstvu (2013.): Narodne novine broj 148.
29. Zakon o hrani (2014.): Narodne novine broj 14.
30. Zakon o informiranju potrošača o hrani (2014.): Narodne novine broj 14.
31. Zakon o službenim kontrolama koje se provode sukladno propisima o hrani, hrani za životinje, o zdravlju i dobrobiti životinja (2014.): Narodne novine broj 14.
32. Zakon o higijeni hrane i mikrobiološkim kriterijima za hranu (2014.): Narodne novine broj 81.

LEGISLATION IN THE AREA OF FOOD SAFETY

Summary

The area of food safety follows all stages of production process to ensure high level of safety produced food and protection of consumers by applying a large number of regulations. The legislation is an important part of the area of food safety, covering the entire production chain, „from farm to table”, starting from the farms where the animals are bred, to the production of food and the final consumer.

In the process of joining the European Union, Croatia has been implementing laws and regulations changes that will significantly affect the business community. These changes are necessary for Croatian companies to fulfill standards of European Union and thus in order to be competitive to the EU market and the global market, as well.

This paper presents an overview of national legislation and legislation of European Union in the area of food safety.

Key words: food safety, legislation, European Union.

Primitljeno: 17.01.2015.